

THEMA: TEMPERANTIA

- 3 – Spreken of zwijgen?
- 4 – Mijn Oerpake Sietse
- 6 – Lied van de maand
- 7 – Gewetensbezwaren tegen militaire dienst?
- 8 – Column: Maatstaf
- 9 – Uit de kerkenraad
- 10 – Agenda
- 10 – Vogels kijken doe je met je oren
- 11 – Collectebestemmingen
- 12 – Kerkdiensten

Temperantia door Artus Quellinus, Amsterdam, Paleis op de Dam (dakbeeld, achterzijde), 17e eeuw.

Temperantia

Door Peter ter Veer

In voorgaande nummers van *ida* zijn van de vier kardinale deugden – Prudentia, Justitia, Temperantia en Fortitudo - de eerste twee aan bod gekomen. Nu is het de beurt aan Temperantia. We hebben eerder gezien dat een kardinale deugd veelal de vorm kreeg van een vrouwenfiguur met kenmerkende attributen. Zo werd zij een personificatie van een abstract begrip: 'Voorzichtigheid' bij Prudentia en 'Gerechtigheid' bij Justitia.

De oorsprong van deze vier deugden ligt al in de klassieke filosofie van onder andere Plato: de vier kardinale deugden werden in Plato's Politeia geformuleerd als deugden waarover

de burgers van de ideale stadsstaat moesten beschikken. Later, in de Middeleeuwen, werden ze geïntegreerd in de christelijke moraaltheologie. Zo helpt Temperantia volgens Thomas van Aquino de mens om de kracht van verlangens – bijvoorbeeld naar eten, drinken, seksualiteit of comfort – zo te reguleren dat ze niet de controle over het leven overnemen. Wanneer verlangens niet worden begrensd, kunnen ze leiden tot ondeugden zoals gulzigheid, lust of overmatige luxe. Temperantia, matigheid/zelfbeheersing, helpt juist om deze neigingen te ordenen en het morele evenwicht te bewaren. Zij duidt op zelfbeperking in eten en drinken,

maar ook in temperament (oefen gelijkmatigheid en kalmte), arrogantie (wees bescheiden), seksualiteit (wees kuis), wraakgevoelens (wees vergevingsgezind) en op terughoudendheid in materiële en luxe aankopen.

Temperantia is dus iets anders dan onthouding of ascese. Temperantia richt zich immers op matigheid en verbiedt ons geenszins lichamelijke genoegens. Temperantia zet ons alleen aan tot beperking, het is een deugd van balans. Temperantia zoekt de juiste maat, houdt ons voor dat lichamelijke genoegens als eten, drinken, lichamelijke liefde niet

Lees verder op pagina 2

slecht zijn, sterker nog: ze horen bij het menselijk leven en kunnen zelfs gezien worden als goede gaven van God. Temperantia leert ons dat de 'over'gave daaraan beperkt dient te worden. Ascese daarentegen is vaak een bewuste vorm van zelfontzegging of discipline die verder gaat dan gewone matigheid. In de christelijke traditie komt dit vooral voor bij monniken of mystici die vrijwillig eenvoud, vasten of celibaat beoefenen om zich sterker op het spirituele leven te richten. Ascese kan dus worden gezien als een specifieke spirituele praktijk, terwijl Temperantia een algemene morele deugd is die voor alle gelovigen geldt. Met andere woorden: Temperantia ordent verlangens, terwijl ascese ze soms bewust minimaliseert om een hoger religieus doel te dienen.

In de iconografie zien we Temperantia als vrouwenfiguur met wisselende attributen. De Temperantia op het Paleis op de Dam draagt teugels in haar hand, symbool voor het beteugelen van hartstochten en driften. Het meest voorkomend is Temperantia die water in een kan met wijn schenkt om de alcohol te verdunnen. Soms draagt ze een uurwerk of klok op haar hoofd, wat wijst op tijdigheid, structuur en het bewaren

van de juiste maat. Ook draagt zij vaak een zandloper, die symbool staat voor het zorgvuldig omgaan met tijd en de vergankelijkheid der dingen.

Het begrip Temperantia krijgt binnen de doopsgezinde geloofsgemeenschap vooral vorm in een sobere levensstijl ('in de wereld, maar niet van de wereld', Johannes 17:14-16), vreedzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Van oudsher hechten Doopsgezinden aan het vermijden van uiterlijk vertoon, te herkennen aan bijvoorbeeld de inrichting van hun kerken en kleding, waarover ik later nog eens uitgebreider hoop te schrijven. Uiterlijk vertoon, materiële rijkdom leidt immers slechts af van het geloof, waarin het uiteindelijk toch draait om geestelijke waarden en dienstbaarheid aan de medemens.

In de praktijk van alledag leidt dat idealiter tot bewust consumeren, duurzaam leven en zorg voor de schepping. Daarnaast bestaat er binnen de doopsgezinde gemeenschap van oudsher een afkeer van geestelijke en maatschappelijke extremen. Veeleer ligt de nadruk op geloofsvrijheid en tolerantie. De Friese oudste Menno Simons (Witmarsum, ca. 1496 – Bad

Oldesloe (Sleeswijk-Holstein), 1561) was daarvan een lichtend voorbeeld. Onder zijn leiding ontwikkelden zich de Doopsgezinden, na een roerig en gewelddadig begin van de beweging, tot 'weerloze christenen' en 'stillen in den lande'. De laatste uitdrukking, 'de stillen in den lande', verwijst naar rustige, vreedzame mensen die op de achtergrond blijven, vroom leven en niet uit zijn op conflict of opschudding. De term is ontleend aan Psalm 35:20, waar de psalmist spreekt over mensen die zich afzijdig houden van onrust en bedrog. Doopsgezinden kozen voor de 'geloofsdoop' op basis van een bewuste, volwassen keuze, wat op zichzelf al getuigt van geestelijke zelfbeheersing en reflectie. Tot slot is een centraal thema in de doopsgezinde theologie het pacifisme. Matigheid in reacties en het actief nastreven van vrede (weerloosheid) zijn hier onlosmakelijk mee verbonden. Conflicten worden, in het best denkbare geval, vreedzaam opgelost in plaats van met geweld of agressie. Dat in die zin Temperantia ons ook heden ten dage nog veel kan leren, mag een understatement heten.

“Alle zeven deugden – het thema idA 2026 – als antwoord op de vraag: “hoe goed te leven?”
De bouwstenen van de deugdenleer, kortom, richtlijnen voor deugdzaam handelen.”

Francesco Pesellino (ca. 1422-1457): de Zeven Deugden (ca. 1450).

“Kerken schudden hun politieke schuchterheid af” en “Kerken in Nederland spreken zich uit: radicaal-rechts bedreigt christendom”.

Zo luidden de koppen in Trouw, die mij opvielen, een paar weken terug¹.

Wat is het geval?

De Raad van Kerken publiceerde kortgeleden een rapport *De weg van discipelschap. De omgang van de kerken met radicaal-rechts gedachtegoed*². Dit gedachtegoed respecteert de rechtsstaat niet, is racistisch, antisemitisch en verheerlijkt masculiniteit. Het is een bedreiging voor minderheden en voor zwakkeren in de samenleving; en daarmee ook een bedreiging voor het christelijk geloof, aldus het rapport. Namen worden niet genoemd. Maar spreken hierover is nodig en kerken moeten daarbij trouw blijven aan hun roeping van discipelschap. “Zoek het gesprek in de kerken” luidt één van de aanbevelingen.

Om meerdere redenen is dit alles interessant. Want de Raad van Kerken publiceerde wel meer rapporten en deed wel meer “politieke” uitspraken, naar de overheid toe, zoals recent tegen de strafbaarstelling van de illegaliteit. En onze ADS maakt deel uit van de Raad van Kerken dus wordt ook namens ons gesproken. Nu gaat het dan om “radicaal-rechts”, en de kranten springen erop. “Hé, de kerken zeggen iets, over iets moeilijks”, lijkt het sentiment.

Wie de moeite neemt om het hele rapport (tien pagina’s) te lezen, ziet veel taal voorbijkomen. Maar wel voorzichtige taal. Niet wat de Duitse bisschoppen zeiden, kort weergegeven: christenen kunnen niet actief zijn in extreemrechtse partijen. Zelfs gaven ze stemadvies, vooral niet te stemmen op de AFD. Zover gaan Nederlandse kerken niet. Bij ons is de aanbeveling, onder meer, om in gesprek te gaan. Het rapport is overigens breder dan dit, het verdient eigenlijk een diepgaandere bespreking, maar dat terzijde.

De vraag waar ik nu mee zit is deze: hoe dan, dat gesprek? Of beter, en allereerst, wie spreekt met wie? Als ik het rapport goed lees, begrijp ik dat het erom gaat dat de kerken met name spreken met het radicaalrechtse smaldeel in de eigen

Spreken of zwijgen?

Een tweespraak

Door Thijs van Hoogstraten

kerk. Om ze te begrijpen, in hun boosheid, hun angsten en hun ervaring van niet-gehoord-zijn, in hun heimwee en onbehagen. Met de hoop dat zij die verongelijkt zijn hun boosheid kunnen afleggen, en beseffen dat voor Christus iedereen gelijk is. Een soort bekerings-ideaal zou je kunnen zeggen. Of zit ik hiermee op de verkeerde weg?

Wat blijft is, dat ik dit gesprek tussen kerk en politiek, intern of extern, maar moeilijk tot leven zie komen. Misschien nog wel op het niveau van kerkbestuurders, voorgangers en theologen, maar niet bij de leden van de gemiddelde kerkgemeenschap. Ook niet in de doopsgezinde sferen, waar we elkaar zo graag vrijlaten. Natuurlijk denk ik aan onze debatserie ‘Dopersgesprek’, maar die zal dit misschien ook niet bereiken: een waarlijk gesprek met radicalen. Wat je de landelijke Raad van Kerken kunt na-geven, is dat een netelige kwestie op het tapijt wordt gelegd.

Kortom: kan dit wat worden?

Ik leg deze vraag bij mijn Amsterdamse broeder Tjalling Siersma. Hij liep mee met de Peace Walk, van Amsterdam naar Jeruzalem, het Nederlandse deel dan. Een ander domein, maar verwant misschien. Tjalling, wat vind jij, kan dit wat worden? Hij schrijft mij als volgt.

Wat Tjalling schrijft

“Moeilijke en interessante gedachten. En vraag. Gelukkig is de wereld heel divers en zijn we hier vrij om ons allemaal over van alles uit te spreken. Dit doen velen, waaronder ikzelf, graag en veel. En dan kom je soms of vaak andere gedachten tegen. Dit merkte ik ook op de CMERK en de Peace Walk, twee ontmoetingen die dicht tegen mijn eigen bubbel aanliggen.

Wat nu als je gedachten tegenkomt die 180 graden de andere kant opgaan? Moet je dan het gesprek niet meer aangaan en je eigen standpunten niet

meer uitdragen? Neen, zou ik zeggen. Blijf ook dan in gesprek, ga ontmoetingen aan en nodig uit. En zoals ik met bewondering bij Tent of Nations nabij Bethlehem heb gezien: weiger de ander als vijand te zien. En als een gesprek niet werkt, verzin een andere vorm. Het kan soms geheel geen kwaad om uit je eigen bubbel te stappen. Je wordt je bewust van die eigen bubbel en ziet soms zaken vanuit een ander perspectief. Dit werkt twee kanten op. Blijf wel je eigen waarden uitdragen en maak duidelijk als er een rode lijn is waar niemand overheen zou moeten gaan.

Tijdens drie dagen “peace walk” heb ik de vrede proberen uit te stralen aan eenieder die we passeerden. Dat wapens en geweld voor geen enkel probleem een antwoord zijn. Zeer uiteenlopende reacties. In geen enkel geval reden tot het staken van een gesprek. En met de mede-deelnemers ging het vooral over het hoe. Ook zeer uiteenlopend ideeën. Het hele stuk heb ik niet doorgewerkt, het zal vast en zeker aandacht verdienen, maar tijd schiet te kort.

Ik heb overigens niemand ontmoet die serieus dacht om door te lopen naar Jeruzalem. En had ook geen antwoord op de vraag wat daar te doen als bij aankomst Groet, Tjalling”

Tot slot

Dank je Tjalling. Keken wij nu naar verschillende zaken? Het gesprek met rechtsradicalen, het gesprek over vrede? Ze overlappen elkaar in elk geval en horen samen. **Het blijft gaan om die vraag: hoe spreken wij met elkaar?** Ook al zullen we Jeruzalem niet halen, die vraag moet gesteld blijven worden.

¹ *Trouw*, 30 april 2026

² *Het rapport, opgesteld door de Beraadgroep Geloof en kerkelijke gemeenschap, is te lezen op www.raadvankerken.nl*

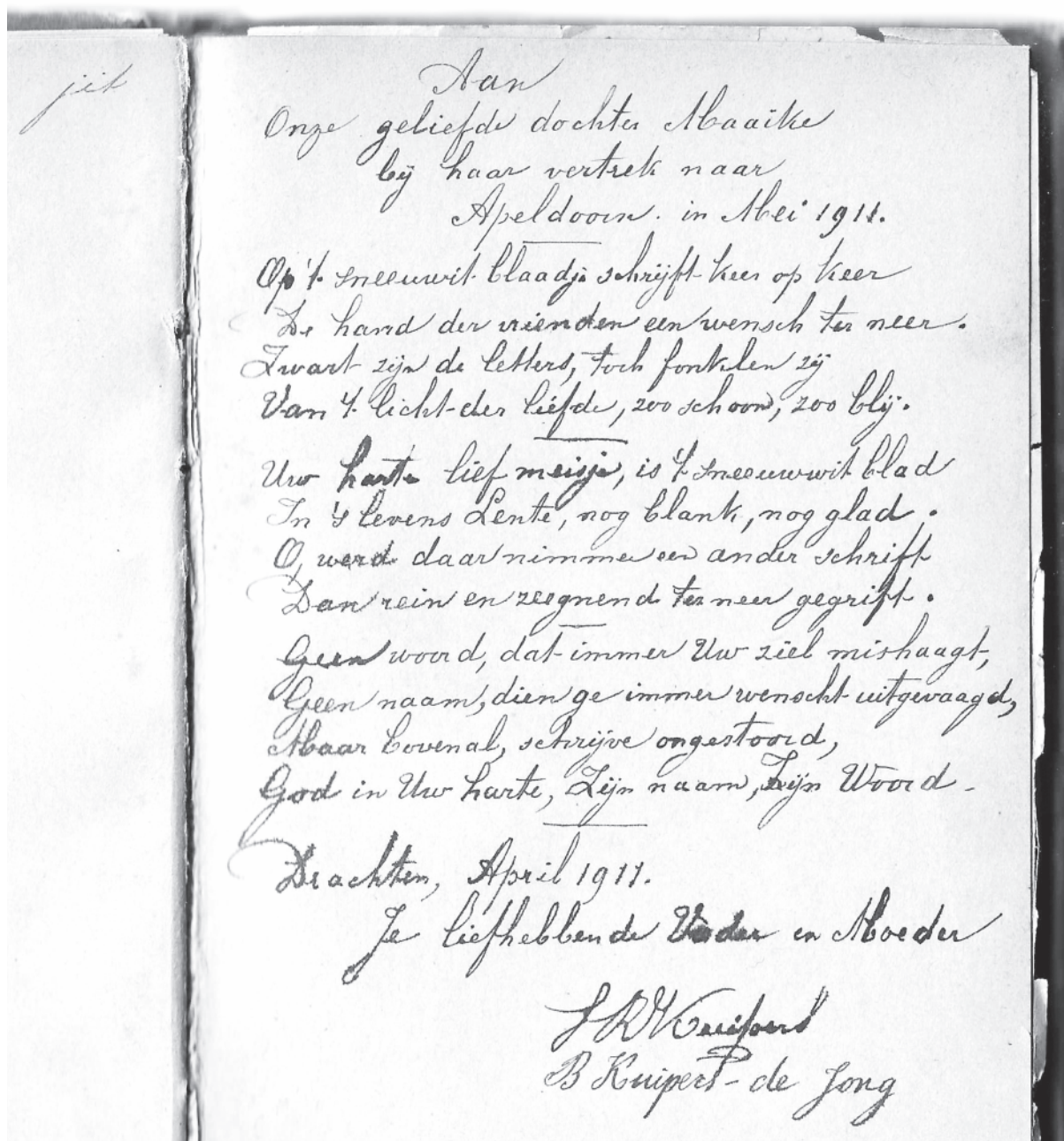
Mijn Oerpake Sietse

Door Marit van der Meulen

Wie een miljoen wint in de Staatsloterij krijgt begeleiding. Begeleiding ter preventie van onmatigheid. 'Zeg niet meteen je baan op, koop niet alles wat je altijd al had willen hebben. Luilekkerland is gevaarlijk. Er is niet alleen kans op hoge cholesterol of hartvervetting, maar verving schijnt er ook op de loer te liggen.'

Mijn Beppe Maaike was lief. Zij verliet op haar zestiende jaar haar ouderlijk huis in Drachten om in Apeldoorn op de Rijkskweekschool onderwijzeres te worden. Mijn Oerpake Sietse schrijft in 1911, bij haar vertrek in haar poëziealbum: 'Uw harte lief meisje, is 't sneeuw wit blad. / In 's levens lente nog blank, nog glad. / O werd daar nimmer een ander schrift. / Dan rein en zeegnend ter neer gegrift.'

In 1937 schrijft hij hetzelfde gedicht in het album van mijn Mem. Er heeft in de tussentijd een oorlog op het Europese continent en ver daarbuiten gewoed, een dodelijke griep geheerst en er dreigt een nieuwe oorlog. Het gedicht eindigt met: 'Doch bovenal, schrijve God in uw harte Zijn naam, Zijn woord.' Mijn oerpake Sietse hield onmatig van zijn dochter en zijn kleindochter.

Poëzie album Beppe

In 1932 voeren Einstein en Freud een briefwisseling over de vraag waarom er altijd oorlog is. Hoe kan het dat we vechten, opofferingsgezind zijn en elkaar doodmaken? Waarom hebben we de ander niet lief zoals we onszelf liefhebben? Waarom matigen we onze verlangens niet? Waarom matigen we onze destructie niet? Einstein vraagt Freud: 'Is het mogelijk de psychische ontwikkeling van de mensen in zodanige richting te leiden dat zij meer weerstand kunnen bieden aan de psychosen van haat en vernietiging?'¹

Mijn Mem en mijn Beppe voedden mij op volgens het principe van de matigheid, de bescheidenheid. Althans dat probeerden ze. Maar mijn Mem hield onmatig veel van mij, mijn Beppe ook. 'Toe leg haar terug in de wieg, speel niet te lang met haar.' 'Verwen haar niet.' Mijn Heit en mijn Pake probeerden als predikant en als hoofdonderwijzer cultuur te brengen. 'Heb uw naaste lief als u zelf, heb uw vijand lief.' Of: 'probeer de motieven van de ander te begrijpen en wacht met handelen. Drink koffie met hem, desnoods met taart uit Luilekkerland. Sla hem niet dood.' Maar ik? Er lag een zak met snoepjes op de theetafel. Van mij en voor mij. Ik was bijna drie. Ik hoorde mijn Beppe zeggen dat ik ze niet allemaal tegelijk mocht, dat mijn Mem ze weg moest pakken. 'Ooo,' hoorde ik Beppe zeggen, 'nu heeft ze ze al.' Ja, ik hoorde de wet, die mij opgelegd ging worden. Ik wist dat ik snel moest zijn. Toen ik nog geen drie jaar oud was. Een sneeuwwit blaadje?

Als de boot naar Terschelling aanlegde in de haven, wilde ik, staand op het dek, door mijn Heit net behoed voor vallen over de reling, als eerste ervan af. Dringen tussen de mensen door. Naar mijn Pake en Beppe op de wal. Dat mocht niet. 'Wij wachten tot alle andere mensen weg zijn. Dan gaan wij. Want wij zijn met een baby en een klein jongetje. Wij zijn matig en bescheiden.' Alleen ik niet.

Freud legt in zijn *Het onbehagen in de cultuur*² uit hoe moeilijk het is om Jezus' aanbeveling 'heb uw naaste lief als uzelf en heb uw vijand lief' uit te voeren of om de tien geboden als levensles in praktijk te brengen. We hebben agressie, we hebben eigen belang. Overal liggen zakjes snoep.

Als de postcodeprijs valt in een straat waar niet iedereen een lot heeft, is het principe van 'Gij zult niet begeren uws naasten huis' wel erg moeilijk uitvoerbaar. Onmatigheid en verlangen zit in ons. De wet is er omdat we allemaal jaloezie, afgunst, haat en inheligheid kennen. Omdat we allemaal soms denken dat we het zelf het beste weten. Liefde, Eros zou het moeten winnen van Mars. Matigheid van onmatigheid. Cultuur van barbarij. Mijn Beppe – mijn Beppe die alles voor een ander over had en zichzelf wegcijferde – juist ook zij had een overtuiging tegen de wet in. De wet van de cultuur. De wet waarvoor we allen gelijk zijn. Als wij door het bos wandelden of door de duinen, kwamen we soms een bordje tegen met 'verboden toegang'. Mijn Beppe leerde ons dat die vermaning voor ons niet gold. 'Wij zijn nette mensen, wij lopen op een recht pad en wij maken niets kapot.' Verboden toegang geldt voor de anderen. Wij mogen onmatig zijn omdat wij matig zijn. Wij mogen op verboden paden lopen. Want wij zijn netjes. 'Zou God dat echt niet slecht vinden...?' 'Nee,' zou mijn Heit, de predikant onmiddellijk zeggen. 'Zulke vragen stellen we niet aan God. Eigen verantwoordelijkheid eerst.' Freud eindigt zijn *Het onbehagen in de cultuur* met: 'En nu valt te verwachten dat de ander (...) de eeuwige Eros, zijn best zal doen zich in de strijd met zijn onsterfelijke tegenstander te handhaven.' 'Als Hitler in 1931 wint voegt hij eraan toe: 'Maar wie kan de afloop voorzien?''³

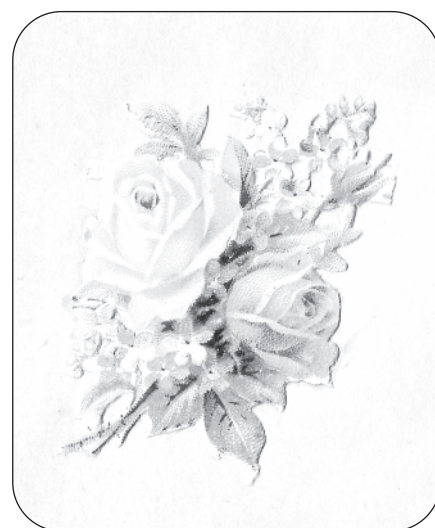
Het gedicht van mijn Oerpake uit 1911 en 1937 begint met 'Op 't sneeuwwit blaadje zo schrijft keer op keer / De hand

der vrienden een wensch ter neer. / Zwart zijn de letters - toch fonkelen zij / Van 't licht der liefde, zoo schoon, zoo blij.'

Mijn oerpake Sietse vond zijn dochter en zijn kleindochter sneeuwwitte blaadjes. In zijn onmatige liefde. Maar hij wist – vast – dat ook zij de zwarte letters nodig hadden om te matigen. De zwarte letters van de cultuur, de zwarte letters van de wet. Het was 1911. En toen het 1937 was, vond hij dat nog steeds. De tegenstander is onsterfelijk en opgewassen tegen gedichten.

Toch begint cultuur met een gedicht schrijven in het poëziealbum van je kind. Naar de wet van de matigheid. Van het metrum. Mijn oerpake liet ze fonkelen in het licht van de liefde.

'Forjit mei net' schrijft hij in de hoekjes. 'Nee Oerpake. Noait.'

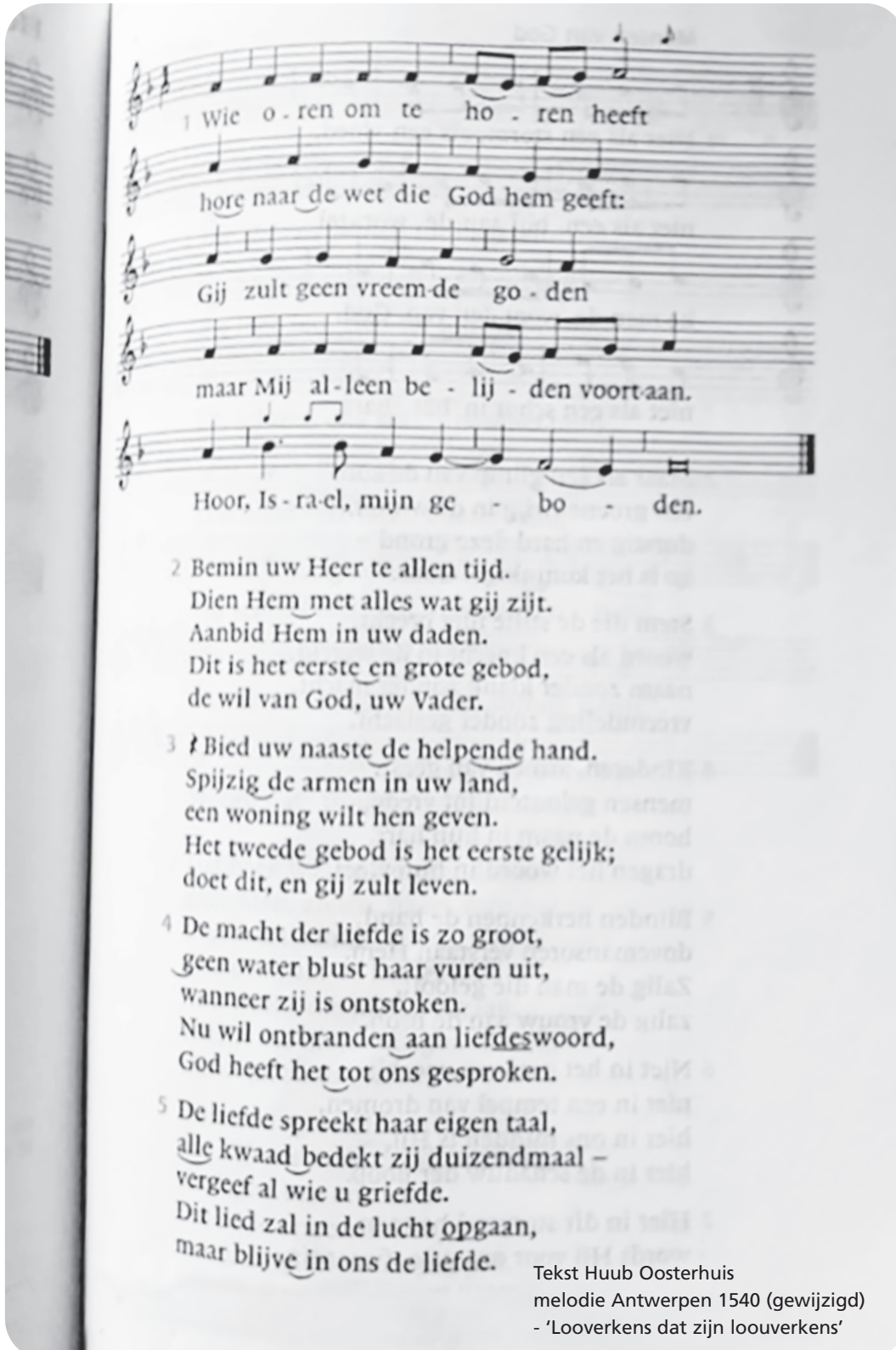
Plaatje in het poëziealbum

- 1 *Waarom Oorlog? In: Freud Verzameld werk, Cultuur en religie, deel 3. Amsterdam, 1984*
- 2 *Het Onbehagen in de cultuur. Ibid.*
- 3 *Het onbehagen in de cultuur. In: Freud Verzameld werk, Cultuur en religie, deel 3. p. 173 Amsterdam, 1984.*

Lied van de maand

Gekozen door Mieke Krebber

Psalm 320 Wie oren om te horen heeft

1 Wie oren om te horen heeft
hore naar de wet die God hem geeft:
Gij zult geen vreemde go-den
maar Mij al-leen be-lij-den voortaan.
Hoor, Is-ra-el, mijn ge-bo-den.

2 Bemin uw Heer te allen tijd.
Dien Hem met alles wat gij zijt.
Aanbid Hem in uw daden.
Dit is het eerste en grote gebod,
de wil van God, uw Vader.

3 † Bied uw naaste de helpende hand.
Spijzig de armen in uw land,
een woning wilt hen geven.
Het tweede gebod is het eerste gelijk;
doet dit, en gij zult leven.

4 De macht der liefde is zo groot,
geen water blust haar vuren uit,
wanneer zij is ontstoken.
Nu wil ontbranden aan liefdeswoord,
God heeft het tot ons gesproken.

5 De liefde spreekt haar eigen taal,
alle kwaad bedekt zij duizendmaal -
vergeef al wie u griefde.
Dit lied zal in de lucht opgaan,
maar blijve in ons de liefde.

Tekst Huub Oosterhuis
melodie Antwerpen 1540 (gewijzigd)
- 'Looverkens dat zijn loouverkens'

Tijdens de CMERK, de conferentie van Europese doopsgezinden in Amersfoort, (17-20 mei) hebben ondergetekenden deelgenomen aan een indringende workshop over 'Militarization'. Deze spitste zich toe op het groeiend militarisme in Europa, de dienstplicht, opkomstplicht en gewetensbezwaren.

Gewetensbezwaren tegen militaire dienst?

Vier jonge mannen gaven informatie over de situatie in Duitsland, Zwitserland, Oekraïne en Colombia. In Columbia wordt de dienstplicht niet alleen als verdediging van de vrijheid, maar ook als een kans op heldendom gepresenteerd. In Zwitserland, dat al van oudsher de dienstplicht kent, heeft zich een beroep op Zivildienst zeer ontwikkeld. In Duitsland, met een aankomende 'Wehrpflicht', is een beroep op 'Kriegsdienstverweigerung' al mogelijk.

In ons land geldt de dienstplicht sinds 2020 ook voor vrouwen, maar sinds 1 mei 1997 is de opkomstplicht uitgesteld. Daar zou binnenkort verandering in kunnen komen. Jongeren krijgen, als ze 17 jaar zijn, een brief van defensie met een vragenlijst, die ze moeten invullen. Al lang was de mogelijkheid om dienst te weigeren in de wet vastgelegd. In 1962 werd die wet aangepast maar geldt nog steeds. Om als dienstweigeraar op grond

van gewetensbezwaren erkend te worden moet men bij een commissie aantonen dat de dienstweigerings op gewetensbezwaren berust.

Zolang de opkomstplicht niet weer is ingesteld, kan men geen gewetensbezwaren indienen bij defensie en zich ook niet laten registreren.

Het lijkt goed als de doopsgezinden een groep in het leven roepen die, bemand door ervaringsdeskundigen uit de jaren van de dienstweigerings, zich voorbereidt op de begeleiding van dienstweigeraars zodra de opkomstplicht weer is ingesteld.

Wellicht kunnen we tijdens de ALV op 28 juni een verzoek, namens Amsterdam, aan de ADS doen uitgaan om hiervoor een initiatief te nemen. Het is er de tijd voor.

Mieke Krebber en Thijs van Hoogstraten

Het dubbelnummer van idA

In de zomer komt idA uit met een dubbelnummer: juli en augustus. De redactie heeft voor dat nummer gekozen voor het **thema 'reizen'**. In ieder geval zal Peter Lichtenveld vertellen over de drie zendingsreizen van Paulus.

We hopen dat een groot aantal gemeenteleden een verhaal zal opsturen over een onvergetelijke reis die ze maakten en waarvan ze ons deelgenoot willen maken.

Praktische gegevens: de tekst van het verhaal in Word, Verdana, corps 12; niet opgemaakt (dat doet Lâle), aangeleverd als attachment bij een e-mail aan m.krebber@chello.nl; graag een foto meesturen. Lengte van de tekst maximaal 600 woorden.

De deadline voor het inleveren van kopij is vrijdag 3 juli.

De redactie.

Maatstaf

Door Karen Lammers

Ik heb me eens laten vertellen dat er in Mozarts tijd geen metronoom, een apparaat dat het door de componist beoogde tempo aangeeft, bestond. De gulden standaard voor het 'andante', rustig gaand, was de snelheid van de klopp van het hart in rust, zestig slagen per minuut. Voor iedereen was bijbehorend tempo indertijd duidelijk, maar later raakte dat gevoel kwijt. Kennelijk werd de maat van een hart in rust niet meer door iedereen op dezelfde manier ervaren. De metronoom voorzag in een aanduiding van tempo bij de muzikale beschrijving, een impuls van buitenaf. Of het verhaal op waarheid stoelt, weet ik niet. Het verhaal kwam in mijn herinnering bij het denken over temperantia of gematigdheid, één van de kardinale deugden.

De kardinale deugden worden toegeschreven aan de filosofen Plato en Aristoteles. Van belang is daarbij te vermelden dat voor deze Griekse filosofen de dialoog het middel was om ware kennis op te doen. De waarheid stond niet gebeiteld in steen, noch gekerfd in hout, maar kreeg vorm middels het denken en uitwisseling van gedachten. Tijd en inzichten schrijden voort en bewegen zoals de slinger van een pendule. Welke deugd dan ook, als zij innerlijk niet resoneert, is zij onbestendig.

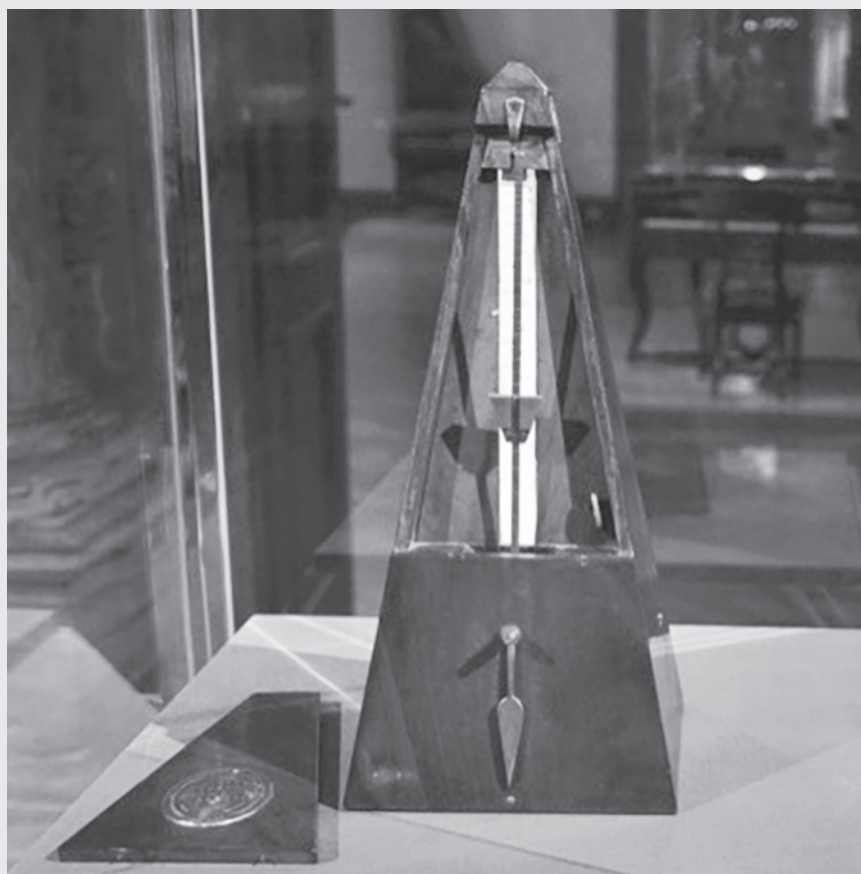
Verder lezend over de geschiedenis van de metronoom (bijdragen in opus-klassiek), blijkt dat in ieder geval één aspect van het verhaal over de hartklopp op waarheid berust. De mechanische metronoom werd rond 1812 ontwikkeld door instrumentenbouwer en uitvinder Dietrich Nikolaus Winkel in Amsterdam, gebaseerd op de eerdere natuurkundige berekeningen van slingerbewegingen door Constantijn Huijgens. Iets later, in 1815, werd een licht veranderde versie van Winkels' metronoom gepatenteerd door Maelzel. Mozart (1756-1791) heeft de metronoom niet meegemaakt.

In een brieffragment uit 1817 pleit Beethoven ervoor de tempi aan te geven met metronoomaanduidingen in plaats van tempobenamingen als *andante*, *allegro*, *adagio* en *presto*. Doch, de laatstgenoemde duidingen (als de vier vaste onderdelen in een symfonie) zijn wel degelijk essentieel voor Beethoven omdat zij het karakter van de compositie bepalen. 'Want', schrijft hij, 'de tijd is meer een lichaam terwijl de benamingen naar de geest van de compositie verwijzen'.

Vervolgens blijken ironisch genoeg Beethovens metronoomgetallen, aanwijzingen die hij zo consciëntieus aangaf om helderheid te verschaffen over wat hem innerlijk beroerde, ondoorgrondelijk en onbegrepen.

De tempi lijken onuitvoerbaar snel te zijn. Daarom laten sommige musici de metronoomgetallen voor wat zij zijn, terwijl andere de aanwijzingen daar waar mogelijk opvolgen. Men is er nog niet uit. Alhoewel, in een artikel van afgelopen jaar wordt een mogelijke uitleg gegeven, die rekening houdt met het pendelmechaniek van de mechanische metronoom, waarbij elke slag een hele pendel beweging – heen en terug – inhoudt en waardoor de opgegeven tempi twee keer zo langzaam zouden zijn bedoeld.

Een herwonnen inzicht, een nieuwe interpretatie die nieuwe facetten naar voren haalt die voorheen door de snelle tempi geen kans kregen om op te lichten.

Metronoom

Paulusreis: verslag en vervolg

Tijdens de maaltijd voorafgaand aan de kerkenraadsvergadering was Rimke van der Veer te gast om verslag te doen van de Paulusreis naar Turkije. De kerkenraad is verheugd dat de reis zo goed is verlopen en heeft Rimke bereid gevonden om een vervolg te geven aan deze gemeentereis.

Tijdens de bespreking was er bijzondere aandacht voor inclusiviteit. Ook bij een volgende reis zal onder de aandacht worden gebracht dat de gemeente financieel kan bijdragen voor degenen voor wie de kosten te hoog zijn om te dragen. Wij danken Rimke en ook Essemie van Dunné voor het initiatief en de inspirerende begeleiding.

Toegankelijke gespreksgroepen

Wij willen een lerende en verbindende gemeente zijn. Gespreksgroepen zijn een belangrijke manier om daar invulling aan te geven. Daarom spraken we tijdens de kerkenraadsvergadering over hoe we de toegankelijkheid van de groepen kunnen vergroten. Er zijn vele groepen actief en regelmatig worden nieuwe groepen gestart. Gemeenteleden en vrienden die op zoek zijn naar verdieping, kunnen in overleg met de predikanten bekijken welke groep goed bij hen past en waar nog plaats is. De kerkenraad zet in op het vergroten van de bekendheid van deze route, zodat iedereen die dat wil aansluiting vindt. Daar kunt u ook een rol in spelen door nieuwe belangstellenden hierop te attenderen!

Voordracht nieuw kerkenraadslid

Met genoegen maakt de kerkenraad bekend dat de vacaturecommissie een nieuw kerkenraadslid heeft voorgedragen: **br. Gisbert van Baalen**. Gisbert heeft belijdenis gedaan en is lid van onze gemeente.

Conform artikel 20 van het huishoudelijk Reglement van Doopsgezind Amsterdam kunnen groepen van tenminste 10 gemeenteleden aan de kerkenraad alternatieve kandidaten voordragen, gedurende twee weken na het verschijnen van dit blad. Deze voordracht dient door alle indieners ondertekend te zijn en vergezeld te gaan van een schriftelijke verklaring van die kandidaat dat deze bereid is een benoeming te aanvaarden.

Wanneer er geen andere kandidaten worden voorgedragen, geldt br. Gisbert van Baalen als verkozen. Tijdens de Algemene Ledenvergadering (ALV) op **28 juni a.s.** zal hij aan de gemeente worden voorgesteld.

Gedachteniszondag verplaatst naar 1 november

De kerkenraad heeft ingestemd met het voorstel om de gedachteniszondag op **22 november** te verplaatsen naar **1 november**. Met deze datum vinden we betere aansluiting bij andere kerken, de oecumenische praktijk en buitenkerkelijke rituelen. Op deze zondag gedenken we de overledenen van het afgelopen jaar.

Agenda en stukken voor de Algemene Leden Vergadering (ALV)

Op **zondag 28 juni** wordt na de dienst de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van Doopsgezind Amsterdam gehouden. De kerkenraad nodigt u hierbij van harte uit voor deze vergadering. De agenda is als volgt:

1. Opening & vaststelling agenda
2. Welkom nieuw kerkenraadslid
3. Vaststelling notulen ALV 2025
4. Mededelingen en ingekomen stukken
5. Financiën Doopsgezind Amsterdam
 - Toelichting op de jaarrekening
 - Verslag van de financiële controlecommissie
 - Goedkeuring van de jaarrekening
 - Décharge van de Grootboekhouder
 - (Her)benoeming van de leden van de financiële controle commissie
6. Begroting 2026-2027
7. Jaarverslag kerkenraad 2025-2026
8. Plannen en voornemens kerkenraad voor seizoen 2026-2027
9. Stichting Beheer: Evaluatie afgelopen jaar en toelichting op plannen mbt vastgoed en vermogen
10. Rondvraag en sluiting

Leden ontvangen de stukken digitaal per e-mail uiterlijk twee weken voor de vergadering. Vrienden kunnen de stukken opvragen door een mail te sturen naar secretaris@doopsgezindamsterdam.nl. Vanaf zondag 14 juni liggen de stukken geprint in de Singelkerk en de Meerpadkerk.

Nieuw lid

De kerkenraad deelt de gemeente mee dat **Marc van Weede** met attestatie is overgekomen vanuit de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) te Amsterdam. Marc is al een aantal jaren vriend van de gemeente. Wij heten Marc van harte welkom als lid in onze gemeente.

Agenda

JUNI

Het team

Essemie van Dunné
predikant, jongeren-
en opbouwwerker
in Noord
t 06 48 35 07 25
e.vandunne@
doopsgezindamsterdam.nl

Joke van der Heide
jongerenwerk
t 06 17 96 43 71
j.vanderheide@
doopsgezindamsterdam.nl

Henk Leegte
predikant
t 06 45 62 62 70
h.leegte@
doopsgezindamsterdam.nl

Liliane van der Steur
jeugdwerker
t 06 21 39 75 44
l.vandersteur@
doopsgezindamsterdam.nl

• za 6 juni	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• di 16 juni	Openbaring: 1.000-jarig rijk	Singelkerk	14.30 uur
• za 20 juni	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• do 25 juni	Bijbelaars o.l.v. H. Leegte	Singelkerk	11.00 uur
• za 27 juni	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• zo 28 juni	Dienst met EBG	Singelkerk	10.30 uur
• do 2 juli	Vogels kijken doe je met je oren	Kloosterkerk Den Haag	20.00 uur

Vogels kijken doe je met je oren

Je hoeft helemaal geen verre reizen te maken om ze waar te nemen. Vogels zijn er overal en altijd, dag en nacht. Zonder vogels zou onze wereld maar een stille bedoening zijn, aldus Arjan Dwarshuis, vogelaar, natuurbeschermer, schrijver en spreker. Samen met Gisbert van Baalen, podcastmaker en student theologie, nemen zij je mee in de wonderlijke wereld van vogels. Geerten van de Wetering zal de vogels via het orgel tot leven brengen.

De voordracht werd eerder gehouden in de Singelkerk. Nu in de Haagse Kloosterkerk. Kaarten €15, inclusief een drankje na afloop
<https://tickets.kloosterkerk.nl/events/9595b4e8-0826-4036-b615-20f896a0e71e>

Collectebestemmingen juni

7 juni – Stay Tuned

Deze Stichting zet zich in voor een levendige toekomst van de orgelcultuur, gedragen door jonge, enthousiaste organisten. We streven ernaar om waardevol monumentaal erfgoed niet alleen te behouden, maar ook daadwerkelijk in gebruik te houden: orgels moeten op de middellange en lange termijn goed bespeeld worden door zowel professionele organisten als getalenteerde amateurs. Daarnaast willen we de vergrijzing van het orgelconcertpubliek tegengaan door jongeren te inspireren en streven we naar talentontwikkeling onder jonge- en tienerorganisten.

NL57 TRIO 0320 2048 39 t.n.v. Arjan Schippers

14 juni – ADS-collecte

De algemene landelijke collecte van de ADS is deze zondag voor de Indonesische Broederschappen. Dreef 9, 1108 AZ Amsterdam Zuid Oost.

NL19 ABNA 0243 4938 86 t.n.v. Alg. Doopsgez. Sociëteit te Amsterdam o.v.v. Indonesië

21 juni – Stichting Serve the City Amsterdam

Serve the City brengt vrijwilligers samen om zich in te zetten voor Amsterdammers die wel een helpende hand kunnen gebruiken: ouderen die zich eenzaam voelen, gezinnen die het financieel moeilijk hebben, dak- en thuislozen, nieuwkomers of buurtbewoners die extra aandacht verdienen. Dat kan heel praktisch zijn – een muur schilderen bij een opvanghuis, samen koken, een tuin opknappen, of gewoon tijd maken voor een goed gesprek. Met de collecte dragen wij bij aan de organisatie en coördinatie van deze vrijwilligersprojecten, zodat meer mensen in Amsterdam letterlijk geholpen én gezien worden.

NL07 ABNA 0432 7257 76 t.n.v. Stichting Serve the City, Amsterdam

28 juni – Stoelenproject

Het Stoelenproject is de meest laagdrempelige avond- en nachtopvang van Amsterdam. De opvang is sober, maar veilig, warm en gratis. Elke avond en nacht verblijven er 45 daklozen in de opvang aan de Marnixstraat. Van 15 september tot en met 30 april realiseren ze sinds 1989 ieder seizoen weer 10.000 overnachtingen met 75 vrijwilligers.

NL42 INGB 0001 3205 98 t.n.v. Stoelenproject, Amsterdam

5 juli – Rederij Lampedusa

Rederij Lampedusa is geen gewone rondvaart. Het is een varend podium voor nieuwe Amsterdammers — mensen die ooit als vluchteling hier aankwamen — om hun eigen verhaal te delen. Aan boord nemen zij bezoekers mee op een tocht door de grachten én door een stukje wereldgeschiedenis. Niet om medelijden te vragen, maar om te laten zien hoe waardevol diversiteit is. Door te doneren help je mee aan scholing en begeleiding van nieuwkomers, onderhoud van de boten (waarvan twee ooit vluchtelingen reddden) en het creëren van betaalbare rondvaarten voor scholen en maatschappelijke groepen.

NL33 TRIO 0320 2863 63 t.n.v. Stichting de Gelukszoekers

Als u niet in de dienst aanwezig kon zijn en toch iets wilt bijdragen aan het project kunt u dat via het aangegeven bankrekeningnummer doen of via de Givt-app.

Kopij voor het volgende nummer vóór **3 juli 2026** sturen aan Mieke Krebber
Mail: m.krebber@chello.nl
Adres: Dulcie Septemberpad 73,
1093 NK Amsterdam
(telefoon 020-6731926).

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten of niet op te nemen.

Secretariaat en administratie

Singel 452
1017 AW Amsterdam
kerk (020) 623 45 88
kosterij@doopsgezindamsterdam.nl
secretariaat (020) 624 65 73
secretaris@doopsgezindamsterdam.nl
boekhouding (020) 627 70 72
gironummer
NL11INGB0000141442 (VDGA)
website:
www.doopsgezindamsterdam.nl
website van de ADS: www.ads.nl

COLOFON

idA, in dit Amsterdam
Maandblad voor geloof
en gemeentelven van
Doopsgezind Amsterdam.

Redactie

Sjoukje Halbertsma
Joke van der Heide
Thijs van Hoogstraten
Karen Lammers
Peter ter Veer
Wim de Vries Lentsch
Mieke Krebber (eindredacteur)

Ontwerp en realisatie

Ontwerpgroep Lâle, www.lale.nl
(033) 462 46 93

Verzending idA via het secretariaat:
e-mail: secretaris@doopsgezindamsterdam.nl

KERKDIENSTEN JUNI 2026

	Singelkerk Centrum 10.30 uur	Meerpad Noord 10.15 uur	Collectebestemming
7 juni	ds J. van Aller	Ds E,M,L. van Dunné	Stay Tuned NL57 TRIO 0320 2048 39 t.n.v. Arjan Schippers
14 juni	ds H. Leegte *		ADS-collecte Indonesische broederschappen NL19 ABNA 0243 4938 86 t.n.v. Alg. Doopsgez. Sociëteit te Amsterdam o.v.v. Indonesië
21 juni	ds H. Leegte	ds E.M.L. van Dunné	Serve the City NL07 ABNA 0432 7257 76 t.n.v. Stichting Serve the City, Amsterdam
28 juni	ds E.M.L. van Dunné dienst met EBG		Stoelenproject NL42 INGB 0001 3205 98 t.n.v. Stoelenproject, Amsterdam
5 juli	ds T. de Boer**		Rederij Lampedusa NL33 TRIO 0320 2863 63 t.n.v. Stichting de Gelukszoekers

* Kom-in-de-kring en kinderkerk

** T. de Boer doopgezind emeritus-predikant

Aan het Meerpad altijd kinderdienst als er dienst is.